

Smärre meddelanden och notiser.

Hela Gotska Sandön nu naturskyddad.

Det har länge varit ett svenskt naturskyddsintresse, ej minst för entomologerna, att få hela Gotska Sandön naturskyddad. Det var nämligen delvis på grund av dess egenartade insektfauna, som år 1909 en tiondel av ön, som äges av Kronan, på förslag av Kungl. Vetenskapsakademien¹ avsattes som nationalpark och påföljande år de närmare bestämmelserna härom utfärdades. Redan 1926 förnyade Vetenskapsakademien sitt förslag att hela ön måtte avsättas som nationalpark, och denna fråga har sedermera vid upprepade tillfällen utan resultat varit föremål för yttranden från såväl olika myndigheter som privatpersoner. 1946 förordnade Kungl. Maj:t att handlingarna i ärendet skulle överlämnas till Domänstyrelsen för utfärdande av närmare skyddsbestämmelser, varefter Vetenskapsakademien i mars 1947 och dec. 1949 avgivit yttranden i ärendet.

Då det visade sig att i det utlåtande, som Domänstyrelsen i sept. 1946 avgav över ett förslag av kapten Hans Hansson i Göteborg att hela Gotska Sandön måtte avsättas som nationalpark, Styrelsen visserligen ansåg Hanssons framställning »beaktansvärd» samt framhöll att »ett inställande hädanefter, helt eller i huvudsak, av avverkning för försäljning» icke torde »medföra någon avsevärd uppföring eller olägenhet i ekonomiskt hänseende för Kronan», men trots detta icke kunde förorda att hela ön avsattes som nationalpark, ingick undertecknad med ett yttrande i frågan till Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté i januari 1947. Här må ett utdrag ur denna min skrivelse återges:

»Domänstyrelsen finner emellertid det oaktat för sin del att ett avsättande av hela Gotska Sandön till nationalpark är överflödigt och att det är tillräckligt om K. Maj:t utfärdar särskilda bestämmelser för vårdens av skogen och att 'bevarandet av öns säregna natur kan tillgodoses genom att, istället för att all avverkning inställes, sådana försiktiga uttag av virke för framtiden komma till utförande, som äro ägnade att befordra skogsbeståndens livskraft och bevara för ön karakteristiska typer av skogs- och markvegetation samt av djurliv, så långt detta må vara möjligt'. Domänstyrelsen anför i sin skrivelse utdrag ur de bestämmelser, som av K. Maj:t utfärdades den 19 okt. 1906 och varigenom den del av Gotska Sandön, som icke är avsatt för lotsverkets behov, ställdes under Domän-

¹ Förslaget har prof. Einar Lönnberg till initiativtagare.

styrelsens förvaltning. Styrelsen är av den åsikten, att dessa bestämmelser i stort sett även för framtiden äro tillfyllest, dock med tillägg av de eventuella nya bestämmelser och föreskrifter, som K. Maj:t kan tänkas utfärda med anledning av kapten Hanssons skrivelse, och att åtgärderna nu som tidigare böra kunna regleras genom överenskommelse mellan Lotsstyrelsen och Domänstyrelsen.

I K. Maj:ts brev av den 19 okt. 1906 föreskrevs bl. a., att nödigt bränsle för fyrpersonalens och fyrarnas behov ävensom virke till reparationer, nybyggnader och hägnader skulle åt lotsverket avgiftsfritt utsynas genom skogsförvaltningens försorg, därvid skulle iakttagas, att till bränsle i första rummet användes torr, skadad och vindfällad skog.

Efter undertecknads mening äventyras genom denna föreskrift till väsentlig del värdet av de utfärdade bestämmelserna, som ju ha till syfte att skydda Gotska Sandöns djurvärld, däri inbegripet dess insektfauna.

Redan vid dr Eric Mjöbergs undersökningar i början av 1900-talet visade det sig att Gotska Sandön hyste en mycket intressant skalbaggsfauna (se Mjöberg: Om en syd- och mellaneuropeisk relik insectfauna på Gottland och Öland jämte en del allmännare insectgeografiska spörsmål. Entomol. Tidskr. 1912). Vid flera senare och grundligare undersökningar av andra forskare, framför allt av dr Anton Jansson, Örebro, har detta ytterligare bekräftats, och det har visat sig att Gotska Sandön är den enda tillflyktsorten i Sverige för ett flertal arter, som tack vare öns avskilda läge och orörda natur där kunnat fortleva intill våra dagar. De flesta av dem träffas för övrigt i hela Norden endast här. Här kunna nämnas den praktfulla, metallblå *Temnochila coerulea*, långhorningarna *Pogonochaerus caroli* och *Ergates faber*, den sistnämnda en av våra största skalbaggar och en verklig jätte, samt *Xanthochroa carniolica*, *Rushia pareysi*, *Menephilus cylindricus* och *Hymenorus doublieri*. För samtliga dessa arter är förekomsten av döda stockar och stubbar av största betydelse, enär de genomgå sin utveckling i dylika. Men även döende träd angripas, och man har av en del arter funnit larver i tallar, vilkas barr börjat gulna. Däremot äro dessa skalbaggar icke primära skadegörare och angripa ej friska utan endast sjuka och på förhand försvagade träd. Förutom dessa arter träffas också en stor mängd andra mycket stora sällsynheter på ön.

Det torde ej vara någon överdrift att påstå, med den kännedom vi för närvarande äga om Gotska Sandön, att det framför allt är skalbaggsarna, som förläna ön en särställning i faunistiskt hänseende, och att det därför är särskilt dessa, som behöva skydd. De skyddsbestämmelser, som hittills gällt för den utanför den lilla nationalparken belägna delen av ön, synas emellertid för dessa djurs vidkommande ha varit illusoriska. Om ej Gotska Sandön i sin helhet kan avsättas till nationalpark, vilket givetvis vore att föredraga och på det livligaste önskas av vårt lands entomologer, så är det åtminstone en rimlig fordran, att sjuka och döda träd, av vad slag de vara må, såväl stående som kullfallna, liksom även stubbar, kvistar och ris efter avverkning ej bortskaffas för bränslebehov, utan att detta till-

godoses genom fällande av helt friska träd eller genom insamlande av drivved.

Med hänsyn till ovannämnda synpunkter vore det av stor betydelse om Akademiens naturskyddskommitté ville taga initiativet till åvägabringande av en ändring i ovan påtalade bestämmelser och helst söka få hela Gotska Sandön avsatt till nationalpark. Med hänsyn till de naturvärden, som stå på spel, vore det glädjande, om detta önskemål äntligen kunde realiseras, så mycket mer, som detta enligt Domänstyrelsens egen uppfattning ej skulle innebära någon avsevärd ekonomisk uppoffring för Kronan.»

Då det emellertid icke syntes sannolikt att ärendet omedelbart skulle kunna lösas på fullt tillfredsställande sätt, inlämnade undertecknad till Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté i januari 1948 ett förslag, att en del sällsyntare skalbaggararter, särskilt de hos oss endast på Sandön förekommande, måtte helt fridlysas (en lista på dessa finnes i Entomol. Tidskr. 1948, sid. 105), vilket också beviljades. I avvaktan på frågans vidare utveckling syntes denna åtgärd nämligen nödvändig för att förhindra rena samlare att decimera artbeståndet.

Ovan anförda utredningar och förslag ha nu lett till resultat, och det är med stor tillfredsställelse man erfar, att hela ön nu naturskyddats, visserligen icke som nationalpark men som naturminnesmärke. Vetenskapsakademien föreslog i sina båda ovannämnda yttranden i mars 1947 och dec. 1949 att »torrskog och lågor få ingenstädes avverkas och bortföras» samt »förbud för insamling av naturalier». Det förra är av alldeles särskild vikt med hänsyn till skyddet för de intressanta vedinsekterna. Domänstyrelsens beslut av den 21 mars 1950 innehåller bl. a. följande:

»Domänstyrelsen föreskriver, att kronoparken Gotska Sandön skall tills vidare skyddas med förbud emot annan än här nedan angiven avverkning eller åtgärd beträffande vegetation, fauna och mark.

Nödigt bränsle för fyrpersonalens behov samt för fyrarna, kyrkobyggnad och skola ävensom virke till reparationer, nybyggnader och hägnader å ön skall genom vederbörande jägmästares försorg utsynas avgiftsfritt å kronoparken åt lotsverket, i den mån sådant bränsle och virke ej kan uttagas inom område å ön, som står under lotsverkets förvaltning. Därvid skall iakttagas, att till bränsle i första rummet användes avfall från avverkningar, annat mindervärdigt virke samt virke av skog, som Domänverket låter avverka å kronoparken, dock ej torrskog och vindfällen.

Förutom nu angiven avverkning å kronoparken för lotsverkets räkning må, efter samråd mellan Domänstyrelsen och ovannämnda naturskyddskommitté, utföras sådan avverkning, som kan finnas lämplig för befrämjande av den vidare utvecklingen och fortlevnaden av ekar ävensom av andra träd eller skogsbestånd, vilka till följd av hög ålder eller annan beskaffenhet äro att anse som märkliga och därigenom ur naturskyddssynpunkt särskilt skyddsvärda. Torra stående eller liggande stammar få ej tillgodogöras.

Avverkning å kronoparken för förbättring — breddning och rätning

m. m. — av de vägar, vilka fyrpersonalen eller personal vid Svenska sällskapet för räddning av skeppsbrutna använder för sina behov, må vid erforderliga fall vidtagas.

Utan Domänstyrelsens särskilda medgivande är det förbjudet att å kronoparken insamla naturalier. Sådant medgivande sökes hos Domänstyrelsen, som efter hörande av Kungl. Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté beslutar härom.

Fyrpersonalens rätt till tångtäkt, jakt och fiske samt till täkt av enris, ljung och mossa ävensom till bete är reglerad genom en mellan Domänstyrelsen och Lotsstyrelsen träffad särskild överenskommelse den 21 mars 1950.»

O. Lundblad.

Svenska entomologer inbjudas till England.

Från Royal Entomological Society of London har Entomol. Föreningen genom dess sekreterare Dr. N. D. Riley mottagit en skrivelse av följande innehåll:

Under sommaren 1951 hålles dels den internationella entomologkongressen i Amsterdam dels »Festival of Britain» i England. I samband därmed, närmare bestämt före kongressen (som börjar den 16 augusti), vill Ent. Society gärna ta emot svenska kolleger i London genom att anordna något slag av extra sammanträde, eventuellt också genom att det engelska sällskapets medlemmar mottar svenska gäster i sina hem.

Dr. Riley önskar i god tid utröna, hur stort intresset för ett sådant arrangement kan vara från svensk sida. Var och en, som reflekterar på erbjudandet, bör därför snarast meddela detta till sekr., lektor Carl H. Lindroth, adr.: Djursholm.